

**КОМПОЗИТОРИ
И
КОМПОЗИЦИЈЕ**

АГАПКИН, Василиј Иванович (Василий Иванович Агапкин, 1884–1964)

Ойрошијај словенске жене (Прощание Славянки), марш (1912)

Руски трубач, диригент и композитор. Рано остаје без мајке, а онда и без оца исцрпљеног тешким радом. Маћеха га је, да не би отишао у сиротиште, као десетогодишњака одвела у команду батаљона где га је примио капел-мајстор. После провере слуха, а имао је тзв. „апсолутни слух“, примљен је за корнетисту 308. пешадијског батаљона у Астрахану. Показујући велике способности као корнетиста, наступа и као солиста војног оркестра. После одслужења војног рока одлази у место Тамбов, где је трубач, а 1912–1915. године похађа тамошњу музичку школу. У Тамбову компоује чувени марш *Ойрошијај словенске жене*, на који је касније стихове написао Владимир Лазарев, као што је то на чувени *Марш на Дрину* Станислава Биничког учинио Милоје Поповић. Након Октобарске револуције 1917 године прикључује се Црвеној армији. Свој марш Агапкин је извео на великој паради на Црвеном тргу, 7. новембра 1941. године, када су Немци већ били под Москвом. Војним оркестром је дириговао Агапкин, као и великим оркестром приликом параде приређене поводом прославе победе 1945. године. На његовој сахрани оркестар је свирао *Ойрошијај словенске жене*. Компоновао је дела за војне оркестре, а његова музика извођена је и у многим филмовима.

Из прича самог композитора остало је сазнање да се Агапкин озбиљно и живо интересовао за националну историју Словена, а Владимир Васиљевић Соколов у књизи *Ойрошијај словенске жене* (Јасен, Београд, 2012) пише: „Василије Иванович Агапкин, млади трубач коњичког пука, налазећи се у дубини Русије, у Тамбову, дубоко је преживљавао дешавања на хиљадама километара удаљеном Балкану“. Наиме, те 1912. године на Балкану је текла крв, беснео је Први балкански рат, за ослобођење тих простора од вишевековног ропства под Турцима. Соколов пише да су „Василија потресале информације о учешћу жена у рату. Он се дубоко клањао њиховом подвигу. Нарочито га је запрепастио податак који је прочитао у *Санкџи-Петтербуришком службеном листу* за октобар 1912 године. Василиј је згужвао новине, па је тако стајао, не пуштајући их из руку. У њима је прочитао како је млада девојка из Београда, Софија Јовановић, као обичан војник отишла на фронт и одважно се борила у биткама раме уз раме са мушкарцима. Какав неустрашив патриота“. Под тим утисцима Агапкин седа за клавир и тако настаје марш који је назван *Ойрошијај словенске жене*. Како је дело било блиско и схватљиво народу, марш је брзо облетео Русију и постао је веома

популаран. Сам Агапкин га је са оркестром 1915. године снимео на грамофонску плочу и композиција је почела да се изводи у многим државама света.

Насловна страна првог нотног издања марша *Прощание Славянки* од Василија Ивановича Агапкина [Владимир Васиљевич Соколов, *Ойрошѣјај словенске жене*, Београд, 2012]

О Београђанки Софији Јовановић, „Јунакињи са Куманова“, писао је Драгомир Антонић у *Intermagazin*-у, 2. новембра 2014. године и из текста сазнајемо да је била учесник балканских и Првог светског рата; да је била међу чувеним последњим браниоцима Београда под командом мајора Драгутина Гавриловића у време Првог светског рата; да је прошла албанску голготу; да је учествовала у пробоју Солунског фронта и стигла са победницима у Београд. Софија Јовановић била је рањена и носилац је 13 одликовања.

Софија Јовановић, чијим је јунаштво инспирисан В. И. Агапкин, компоновао марш *Ойрошијај словенске жене*.

АНЧЕЛОТИ, Марко (Marco Ancelotti, 1866–1929)

Милица (Militza), опера (1897)

Италијански виолиниста, композитор и музички писац, на Конзерваторијум у Милану примљен је у 15. години. У Беч се преселио 1886. године и у том граду стиче славу као концертни виолиниста. На Конзерваторијуму у Милану држао је катедру виолине 1889–1928, а његова каријера делом је везана и за Венецију. Концертирао је по Италији и Аустрији. Његов опус обухвата композиције различитих жанрова, од мањих форми до вокално-инструменталних дела. Писао је и расправе о италијанској музици.

АУЛИН, Тор (Tor Aulin, 1866–1914)

Четири српске њесме, 1903.

Насловна страна композиције *Vier serbische Volkslieder* од Тора Аулина [Вера Бојић, *Вуково наслеђе у евројској музици*, књ. II, Београд–Минхен, 1987]

Шведски виолиниста, диригент и композитор чија је уметничка биографија вишеструко везана за Немачку. Завршио је Конзерваторијум у Стокхолму, а затим је студирао, између осталог, виолину, у Берлину. Био је концертмајстор Краљевске шведске опере у Стокхолму. Дириговао је симфонијским оркестрима у Штутгарту и Гетеборгу. Године 1887. основао је први шведски гудачки квартет који је постао познат широм Европе, а деловао је до 1912. године. Аулиново стваралаштво обухвата велики број композиција за виолину, неколико оркестарских композиција и много песама. Текстове за своје песме Аулин је узимао, углавном, од шведских и немачких песника.

Аулин је за своје *Четири српске њесме* узео четири Вукова записа у преводу на шведски језик Јохана Лудвига Рунеберга (1804–1877). Песме је објавио у Штразбургу [Стразбуру] на шведском и немачком језику 1903. године.

БАДЕН, Лајонел (Lionel Budden, 1892–1965)

Српске њесме (*Serbian Songs*), свеске I–VII

Енглески виолиниста, певач, музиколог и мелограф. Оснивач и председник Камерног друштва у Борнмауту. У време Првог светског рата био је додељен Српској армији као млади санитетски добровољац на битољско-кајмакчаланском фронту, односно Вертекопу, недалеко од Солуна. Од августа 1916. до децембра 1918. године, под изузетно тешким условима, забележио је од српских рањеника више од 500 вокалних и инструменталних мелодија. Заоставштина Лајонела Бадена, поклоњена је 1976. године Музиколошком институту САНУ у Београду. Поклон садржи дванаест укоричених свезака песама и текстова из његове заоставштине. Према подацима Ђорђа Перића, који више година проучава српску грађанску поезију, у свескама се налазе следећи садржаји:

Свеска I: истоветни примерак – копија рукописа *Са Србима*.

Свеска II: *Српске њесме – Serbian Songs* – Вертекоп 1916–1918, у рукопису.

Свеске III–IV: шест уредних нотних свезака, у рукопису: *Српске војничке њесме – Serbian Songs*.

Свеска IX: *Српске њесме – Serbian Songs, Book I, arr. for Bass voice*, у рукопису, за бас и клавир.

Свеска X: *Песме из Јујославије – Songs of Jugoslavia*, за глас и клавир, 25 песама, у рукопису.

Свеска XI: *Песме из Јујославије – Songs of Jugoslavia*, за глас и клавир, 25 песама, у рукопису.

Свеска XII: *Песме из Јујославије, Српске њесме – Songs of Jugoslavia, Serbian Songs*, у рукопису.

Свеске под бројем X–XII садрже истих 25 песама са преводима текстова на енглески.

У наставку следи азбучни попис почетних стихова песама из свеске II, упоређен са рукописном бележницом (свеске III–VIII). Податке о музичкој заоставштини Лајонела Бадена објавио је академик Димитрије Стефановић у *Гласу СССР*, *Свеске Српске академије наука и уметности, Одељење друштвених наука*, књ. 20, Београд, 2010.

БАЈЕР, Фердинанд (Ferdinand Beyer, 1803–1963)

Serbische Nationallied, chant national Servien (песма *Усѣај, усѣај Србине*), за гласовир

Немачки пијаниста и композитор, компоновао инструктивна дела за клавир која су елементарне методе за учење тог инструмента и представљају најпознатије школе клавира на свету. Најпознатије инструктивно дело је *Vorschule im Klavirspiel*, које је доживело низ репринт издања. Поред ауторских композиција за клавир (фантазије, варијације, полке, валцери, маршеви и др.), аранжирао је за клавир велики број светски полупларних дела Моцарта, Вебера, Доницетија, Мајербера, Вагнера, Вердија, Гуноа и др.

БАКОЊИ, Брезачак В.

Србски национални марш, за војни оркестар

[Збирка разни полезни предмета, Београд, 1843]

У *Збирци* је пренесен чланак из *Журнала Пилер* од год. 1843. и објављен под насловом „О Српским народним песмама у Мајланду у Италији“, овде цитиран у целини:

Какву похвалу србске народне песме у страним земљама и у самој Италији, која је тичући се песама и арија прва на свету, имају, може се из овог обстојателства закључити и видети, што је *Србски национални марш*, из различити познати Србски песама и арија Капелмајстор мађарске пешотне Регименте Барон Бакоњи, В. Брезчака, састављени у Мајланду више

Насловна страна нотног издања композиције *Serbisches Nationallied* од Фердинанда Бајера [Легат Владимира Р. Ђорђевића, Библиотека Факултета музичке уметности, Београд]

пута јавно од Банде свирани, обштим задовољством и похвалом примљен, његовом Краљевском Величанству Баварском Принцу Луитполду, при последњем његовом присуству у Мајланду, у таквом великом степену се допао, да је предњенаведени Капелмајстер, богато обдарен, исти *Србски марш* морао копирати и Баварском Принцу Луитполду дати, који га је у Баварску понео. Од овог *Србског марша* су много Арије у првом најславнијем Театру ала Скала од оркестра (кора музике) много пута једно задругим свиране и такође са особитом великом похвалом и отличјем слушане и примљене. На ово се Мајландске новине овако изразују: што је год лепо и прекрасно, драговољно и са похвалом се прима, а говор гласа буди кога народа свугди се разуме, и лепо свагда остаје лепо.

БАРТОК, Бела (Bartók Béla, 1881–1945)

Szerb parasztlzene a Bánáttól (Српска народна музика из Баната)

Serbo-Croatian Folksongs (Српско-Хрватске народне песме), са Албертом Б. Лордом

Мађарски композитор, пијаниста, етномузиколог и музички писац, један од најзначајнијих композитора прве половине XX века. Музичко образовање стекао је најпре од своје мајке, затим у Братислави код Ференца Еркела, а од 1899. на Краљевској мађарској музичкој академији у Будимпешти. На овој Академији постао је 1907. године професор клавира. Од 1922. до 1938. године имао је концертне турнеје по читавој Европи и Америци. Године 1935. постао је члан Мађарске академије наука. Његова мржња према фашизму била је тако велика, да је октобра 1940. отишао у Америку. Да би избегао услуге нациста кренуо је на дуги пут преко Сибира. У Америци, 1941 године, Колумбија универзитет доделио му је титулу доктора музике. Иако је држао предавања и давао концерте живео је у великој беди. Кад се озбиљно разболео његови пријатељи тражили су потпору од Америчког удружења композитора. Здравље је било све горе и горе и када је преминуо био је толико сиромашан да је Америчко удружење морало да плати трошкове његове сахране.

Барток је осим мађарских, румунских, словачких, бугарских, арапских, турских, записао и српске мелодије. Треба указати и на то да је на фонограму Барток снимао српске народне песме. У Зборнику радова са скупа „Сто година од Бартокових фоно-записа српске народне музике“, одржаног у Будимпешти, децембра 2012. године, насловљеном *Бела Барток и српска музика* (Српски институт, Будимпешта 2016), Ласло Фелфелди наводи низ фоно-записа које је Барток сакупио у Торонталској

Насловна страна транскрибованих фонозаписа српске народне музике из Баната *Szerb parasztlzene a Bánáttól* од Беле Бартока [Бела Бартоок и српска музика, ур. Јелена Јовановић, Пера Ластаић, Катарина Томашевић, Будимпешта, 2016]

мос (153 мале педагошке клавирске композиције у 6 свезака); опера *Дворац Плавобрадој*; балети *Дрвени њрини* и *Чудесни мандарин* и др.

Српско-Хрватске народне њесме настале су у сарадњи са Албертом Б. Лордом и представљају транскрипције 75 народних песама из збирке Милмана Перија, који је истраживао и записивао епску (гусларску) традицију по крајевима бивше државе. Легат Милмана Перија налази се на Харварду.

и Тамишкој Жупанији, и поред осталог запажа: „Музичка грађа коју је сакупио Барток увелико је допринела да боље упознамо и одредимо општи карактер игара Срба у југоисточном делу Панонске низије (Поморишју)“. У истом *Зборнику* етномузиколог др Јелена Јовановић указује на следећа два фактора: „Бартокови снимци и записи српске вокалне музике од велике су важности и за сагледавање континуитета у присутности одређених мелодијских модела традиционалних песама на терену Војводине, али и ширем простору Панонске низије“, и уз то „Бартокови снимци српских песама из Баната дају снажну подршку тези о постојаности и континуитету присуства одређених мелодијских модела у музичкој традицији Срба староседелаца у Панонској низији, као значајних елемената њиховог музичког и културног идентитета“. Важније Бартокове композиције су: Симфонијска поема *Кошут*; 3 концерта за клавир и оркестар; *Концерт* за виолину и оркестар; *Плесна свита* за оркестар; *Музика за људаче, ударалке и челести*; 6 гудачких квартета; *Соната* за два клавира и ударалке; *Алејро барбаро*, за клавир; *Соната* за два клавира; *Микрокосмос*

БАУМАН, Јозефина

Marche de Sa Majeste Alexandre Ier Roi de Serbie, König Alexander Marsch pour Piano, par Mme Josephine Baumann. Op. 5. Propriété de l'auteur. Librairie de P. Csursics, Belgrade

[Ђорђевић В. Р., 1969: Штампане музикалије]

БЕКЕР, Константин Јулијус (Konstantin Julius Becker, 1811–1859)

Српска коњаничка њесмица, оп. 5, соло-песма уз пратњу фортепијана

Освајање Београда, опера

Немачки композитор, музички педагог, теоретичар и критичар. Музику је почео да учи у родном месту Фрајдургу, а у Лајпцигу је студирао филозофију и музику. Био је доктор филозофских наука. Године 1837. запослио се код Роберта Шумана, али га је 1840. привукао Дрезден, где делује као наставник певања. Од 1837. до 1846. године био је уредник *Neue Zeitschrift für Musik*. Последње године живота провео је у Оберлезницу. Компонувао је *Симфонију*, *Серенаду за виолину и клавир или њишару*, неколико хорских и соло песама од којих су поједине на Хајнеове стихове. Написао је *Школу за мушке њеваче*, писао уџбенике и музичке романе.

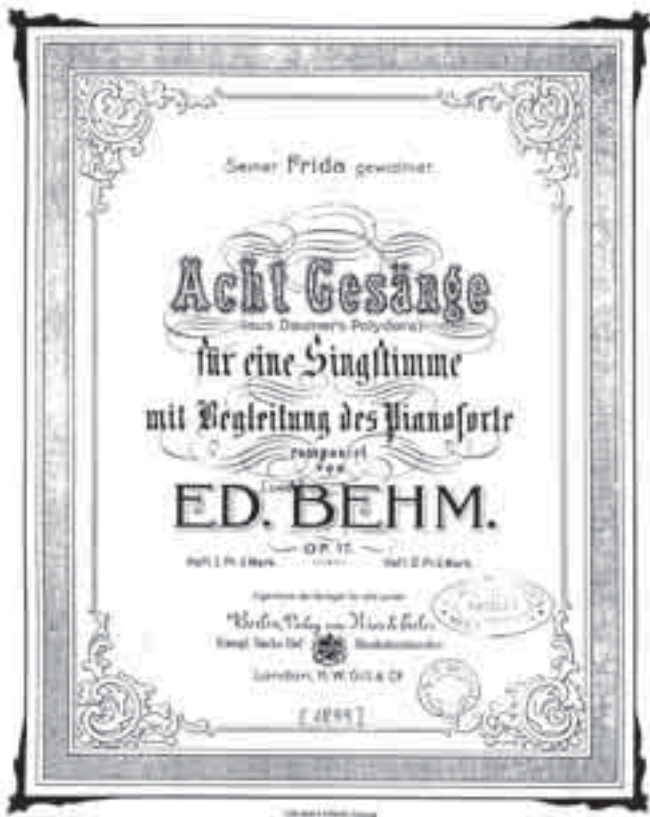
Бекер је компоновао *Три коњаничке њесме*, оп. 5, од којих друга по реду носи наслов *Српска коњаничка њесмица*. Текст је од В. Лампадијуса. Соло-песме објављене су 1839. године. Компонувао је и оперу *Освајање Београда*, која је премијерно изведена у Лајпцигу 21. маја 1848. и доживела успех код публике. Штампана је исте године.

Насловна страна нотног издања композиције *Serbisches Reiterliedchen* од Јулијуса Бекера [Вера Бојић, *Вуково наслеђе у европској музици*, књ. II, Београд–Минхен, 1987]

БЕМ, Едуард (Eduard Behm, 1862–1946)

Дјевојка ружица, оп. 17, за глас и клавир

Насловна страна дела нотног издања Едуарда Бема у коме се налази композиција *Serbisch* од Едуарда Бема [Вера Бојић, *Вуково наслеђе у европској култури*, књ. II, Београд–Минхен, 1987]

Немачки композитор, диригент, критичар и педагог. Студирао у Лајпцигу и Берлину. Деловао као музички критичар и диригент у Бечу и Шчећину, а неко време био је професор на Музичкој академији у Ерфурту. Од 1901. директор је Шварцовог конзерваторијума у Берлину, а од 1919. професор на том конзерваторијуму. Био је истакнути концертни пратилац на клавиру. Компонувао симфоније, клавирски и виолински концерт, 4 гудачка квартета, 2 клавирска трија, 3 сонате за виолину и клавир, *Сонатну за виолончело и клавир*, клавирске композиције, 3 опере, хорове, соло-песме и др.

У Бемовој збирци *Осам песама за један глас са пратњом клавира*, оп. 17. налази се и једна српска песма – *Дјевојка ружица*. То је превод Вуковог записа који је на немачком језику приредио Георг Фридрих Даумер (1800–1875) у својој збирци песама разних народа, насловљеној *Полидора*.

БЕНДЕЛ, Франц (Franz Bendel, 1833–1874)

Serbische Marsch für das pianoforte, оп. 129 (*Српски марш за клавир*)

Композитор, пијаниста и музички педагог. Рођен је у Чехословачкој, а музику почиње да учи у Прагу. Студије наставља код Франца Листа у Вајмару и на Музичкој академији у Берлину. Од 1862. године живи у Берлину где предаје на Новој музичкој академији. Био је изврстан пијаниста и наступао је у Немачкој, Аустрији, Мађарској

и Шведској Компоновао је првенствено музику за клавир: баркароле, етиде, хумореске, разне салонске игре, емпромтије, импровизације на Брамсове и Листове теме, музичке моменте, ноктурна, затим програмске инструменталне композиције, виолинске сонате, соло-песме, мисе и др.

БЕНДЛ, Карел (Karel Bendl, псеудоним Podskalský, 1838–1897)

Црнојорци, опера, либрето Ј. О. Весели

Hlahol, збирка за мушки хор [од три песме једна је „*Mногоletstviје de Kornelia Stankoviće*“]

Чешки композитор, диригент и музички педагог, дипломирао на Оргуљској школи у Прагу. Професионалну каријеру започео као учитељ у Музичкој школи, а од 1864. диригент је у Немачком позоришту у Бриселу, потом и у Амстердаму, Паризу, Прагу, Милану, Лугану и Ници. Од 1880. до 1890. био је хоровађа руске православне цркве у Прагу. Са Антоњином Дворжаком се упознао током студија у Оргуљској школи и њихово пријатељство се одржало дуги низ година. У богату кућу Бендлових Дворжак је често навраћао јер је ту имао клавир и богату музичку архиву. Дворжак му је посветио и свој први циклус песама, а замењивао га је као професор композиције на Конзерваторијуму у Прагу за време његовог боравка у Америци. Поред Сметане и Дворжака био је најпопуларнији чешки композитор XIX века. Имао је значајну улогу у културном животу Прага. Бендл је један од најплоднијих композитора вокалне музике (хорови и соло-песме) и његов уметнички рад цењен је не само у Чешкој, него и у туђини. Често је компоновао на родољубиве теме. Данас су његова оркестарска и оперска дела заборављена, али се хорска музика изводи, а написао је око 300 хорских композиција световног или црквеног карактера. Његова опера *Леила* била је друга штампана опера после Сметанине *Продане невесте*. Компоновао је оркестарска, камерна дела, 9 опера, 2 оперете, соло-песме, кантате, балет и др.

Др Мирослав Лукетић у студији *Чеси у музичком живоћу Црне Горе* доноси неке детаље везане за оперу *Црнојорци*. Наиме, прашки недељни лист *Светјозор* и лист *Коледа* који је излазио у Оломоцу, објавили су 1878. да је забрањено извођење опере *Црнојорци*. Године 1881. (11. септембра) *Црнојорци* су први пут изведени на сцени Великог народног позоришта у Прагу. Опера је била на репертоару 1881. и 1883. Године 1886. *Црнојорци* доживљавају своје прво извођење на новој сцени Народног позоришта у Прагу, обновљеног после пожара који се догодио 1881. године. Новосадски *Јавор*, 13. августа 1878. године, донео је у рубрици *Разно* „Садржај чешке опере

Црногорци, за коју је либрето написао Ј. О. Весели. Опера је била у три чина и представа се завршава певањем песме *Онамо, 'намо* и благодарење Богу што им је оружје благословио“.

САДРЖАЈ ЧЕШКЕ ОПЕРЕ „ЦРНОГОРЦИ“.
 РОМАНТИЧНА ОПЕРА У 3 ЧИНА.
 НАПИСАО Ј. О. ВЕСЕЛИ, КОМПОНОВАО К. БЕНДЕЛ.
 ЛИЦА:
 Кнез Петар II. Петровић-Његош, владика Црне Горе.
 Никола Квежевић
 Милош Мартиновић } поглавари.
 Љубота, тајни потурчењак
 Милица жена Милошева.
 Стеван, синчић Љуботини.
 Илија, стари гуслар.
 Хусејин, турски паша.
 Зајма, његова кћи.
 Јусуф, турски омцир у једној пограничној тврђи
 Црногорке, Црногорци, Турци и Туркиња.

Лица у романтичној опери *Црногорци* од Карела Бендела [Јавор, Нови Сад, 13. августа 1878]

БЕРАН, АГОШТОН (Beran Agoston)

„Слојино“ коло, оп. 2, за гласовир

[Ђорђевић В. Р., 1969: Штампане музикалије]

Насловна страна нотног издања композиције „Слојино“ коло од Агоштона Берана [Легат Владимира Р. Ђорђевића, Библиотека Факултета музичке уметности, Београд]

БЕРЕНФЕЛС, Вилхелм Вајс пл.

Литургија

Учитељ музичке школе у Петрињи (око 1840).

[Ивана Перковић Радак, *Од анђеоској њојања до хорске музике: српска хорска црквена музика у њериоду романтизма (до 1914. године)*, Факултет уметности, Београд, 2007]

[Цитат] Српски православни становници Петриње добили су „своју“ литургију, неколико година [пре или после? (прим. прир.)] оних из Пеште. Компонувао ју је учитељ музичке школе Вилхелм Вајс пл. [племенити] Беренфелс за мешовити четворогласни хор. Изгледа да је први пут отпевана у цркви Св. Спиридона 1841. године.

БЕРЦЕС, Франсис (Francis Burgess, 1879–1948)

The Music of the Serbian Liturgy

Енглески композитор и публициста. Био је директор Грегоријанског удружења у Лондону. Објавио збирку химни, грегоријанских песама, педагошка дела, књиге о операма *Кармен* од Жоржа Бизеа, *Дон Жуан* од Моцарта, *Трубадур* и *Риолејо* од Вердија и др. Сарадник Франсису Берцесу у обликовању *Литургије* био је професор, политичар и публициста др Војислав Јањић (1890–1944), који је завршио Богословију „Свети Сава“ у Београду и студије на Теолошком факултету у Черновицама и Кијеву, а докторирао у Кракову. Био је суплент и од 1919. професор на београдској Богословији. У Првом светском рату учествовао је као добровољац. У току рата, од 1916. године, био је аташе српског посланства у Ватикану. Неко време провео у Енглеској радећи као професор богословије у Кадстону и Оксфорду. Био је близак са Светим Николајем Охридским и Жичким – епископом др Николајем Велимировићем.

Насловна страна *Serbian Liturgy* од Франсиса Берцеса [Библиотека Матице српске, Нови Сад]

The Office of Holy Communion.

Set to music adapted from

The Serbian Liturgy

I. KYRIE ELEISON.

The image shows a musical score for the Kyrie Eleison. It consists of two systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The first system is marked 'p' and 'cresc.' and contains the lyrics: 'Ky - ri - e e - lei - son, Lord, have mér-cy up - on us. Ky - ri - e e - lei - son, Lord, have mér-cy up - on us. Ky - ri - e e - lei - son, Lord, have mér-cy up - on us.' The second system is marked 'rall.' and 'cresc.' and contains the lyrics: 'son, Chris - te e - lei - son, Christ, have mér-cy up - on us. Chris - te e - lei - son, Christ, have mér-cy up - on us.' The score is written in a key signature of one flat and a 4/4 time signature.

Фрагмент нотног текста *Serbian Liturgy* од Франсиса Берџеса [Библиотека Матице српске, Нови Сад]

БЛАЖЕК, Драгутин (Dragutin Vlažek, 1847–1922)

Еј, Србине, четворопев са мушким хором

Појмо Боју, за женски збор

Хајд' у коло, за женски хор

Песме за један или два њласа уз пратњу клавира

Мајка Јујовића, народна песма у пратњи гусала и мешовитог хора

Лишурџија, за мушки хор

При венчању, по народним мотивима, за мешовити хор